

Micha Brumlik

Judaismus

Je judaismus náboženstvím strachu a pomsty, zastíněným všemocností zákonů, utvářeným domýšlivostí a rasovou hrdostí a podloženým nesplnitelným utopismem? Jsou v něm zachovány přísné patriarchální struktury? Málokteré náboženství bývá konfrontováno s tolika předsudky a stereotypy jako právě judaismus. Micha Brumlik podává informace o rozporuplné a fascinující jednotě víry, národa a náboženství. Ukazuje vznik judaismu, jak ho známe dnes, a věnuje se složitému vztahu mezi křesťanstvím a judaismem, podrobně také hodnotí postavení ženy a objasňuje mylně pochopené vyvolení lidu Izraele.

Autor

Micha Brumlik je doktor filozofie narozený roku 1947. Od roku 2000 působí na Institutu pro všeobecné vzdělávání na Univerzitě Johanna Wolfganga Goetheho ve Frankfurtu nad Mohanem. V letech 2000–2005 byl ředitelem Institutu Fritze Bauera (Centrum pro studium a dokumentaci dějin a následků holocaustu) ve Frankfurtu nad Mohanem. Je autorem četných publikací.

Micha Brumlik

Judaismus

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Micha Brumlik
JUDAISMUS

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 4897. publikaci

Z německého originálu *Judentum, Wissen was stimmt* (ISBN 978-3-451-05796-0), vydaného nakladatelstvím Verlag Herder GmbH, Freiburg, v roce 2007, přeložil Antonín Šedivý.

Odpovědný redaktor Zdeněk Kubín
Sazba a zlom Radek Vokál
Počet stran 96
Vydání 1., 2012

Recenzovala:
PhDr. Lena Arava-Novotná, ThD.

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

Micha Brumlik, *Judentum. Wissen was stimmt* © 2007 Verlag Herder GmbH, Freiburg im Breisgau
Cover Layout: R·M·E Roland Eschlbeck
Czech edition © Grada Publishing, a.s., 2012
Cover Photo © fotobanka Allphoto

ISBN 978-80-247-3914-4

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-8158-7 ve formátu PDF
ISBN 978-80-247-8159-4 ve formátu EPUB

Obsah

PŘEDMLUVA PŘEKLADATELE	7
1. ÚVOD	9
2. VYMEZENÍ NÁBOŽENSTVÍ	12
»Všichni Židé jsou sionisté«	
Rozporuplná jednota víry, národa, náboženství a státu	12
»Judaismus je náboženství zákona«	
Mylný nesoulad mezi zákonem a evangeliem	20
»Judaismus je matkou křesťanství«	
Jak se judaismus rozešel s křesťanstvím	23
3. ČLOVĚK A BŮH	33
»Judaismus je náboženství msty«	
Víra ve spravedlnost	33
»Judaismus je náboženství strachu«	
Plnit Boží příkazy	38
»Judaismus je náboženství spravedlivých činů«	
Tóra jako cesta k životu	45
»Judaismus je náboženství ritualismu«	
Svěcení všedního i posvátného	49

4. NÁBOŽENSTVÍ A SPOLEČNOST	51
»Judaismus je náboženství domýšlivosti«	
Vděčně přijmout Boží vyvolení	51
»Judaismus je náboženství rasové povýšenosti«	
Každý se může připojit ke společenství Izraele	57
»Judaismus je patriarchální náboženství«	
O roli sexuality, rodiny a vztahů mezi mužem a ženou	62
»Judaismus je náboženství utopismu a nacionalismu«	
Touha po vlasti a celosvětové spravedlnosti	74
5. PŘÍLOHA	84
Chronologie	84
Glosář	86
Vybraná literatura	92

Předmluva překladaatele

V překladu knihy *Judaismus* jsou použita pravidla přepisu hebrejských a aramejských výrazů navržená Bedřichem Noskem v knize *Judaismus od A do Z* (Praha: Sefer, 2009). V případě biblického textu (Starý a Nový zákon) a přepisu biblických jmen, stejně jako v případě zkratk jednotlivých knih, jsme se řídili českým ekumenickým překladem (*Bible: Písmo svaté Starého i Nového zákona*. Praha: ČBS, 1994). Liturgické texty byly převzaty z českého překladu Jiřího Blažka a Markéty Holubové (*Sidur Adir ba-marom*. Praha: Tomáš Bergman, 2009). Překlad textů z traktátu *Pirkej Avot* je z knihy *Výroky otců* (Praha: Sefer, 1994), ostatní talmudické texty přeložil překladatel knihy z anglického překladu s přihlédnutím k originálnímu textu (*Talmud Bavli: Schottenstein Edition*. New York: Mesorah Publications). V knize se také objevuje český překlad Platónových *Zákonů* (Praha: OIKOYMENH, 1997). Dále je třeba se zmínit o použití zkratky o. l. (občanského letopočtu – jde o paralelu k n. l., našeho letopočtu) a slova Žid, které se může psát s velkým (označení příslušníka etnika) i malým (označení příslušníka náboženského vyznání) počátečním písmenem. V našem překladu jsme vzhledem k zaměření knihy zvolili jednotnou variantu s velkým počátečním písmenem. V příloze jsme přepracovali seznam doporučené literatury s ohledem na českou jazykovou oblast. Velký dík patří doc. PhDr. Bedřichu Noskovi, CSc., a ThDr. Markétě Holubové, Th.D., za jejich pomoc a odborné rady. V knize jsme opravili řadu faktických chyb, za správnost dalších údajů a za uvedené názory odpovídá autor.

Úvod

Jak chápe judaismus sám sebe? To ihned vyvolává další otázku: Jaký podíl mělo zneužití spisů Nového zákona na vývoj nenávisli k Židům v církvi; nenávisli, která nakonec v podstatné míře zapříčinila genocidu evropských Židů.

Sebepochopení
judaismu

Rabín Leo Baeck, poslední významný zástupce německého judaismu, publikoval v roce 1938 svůj průkopnický spis *Das Evangelium als Urkunde der jüdischen Glaubensgeschichte* (Evangelium jako dokument dějin židovské víry). V něm konstatuje, že Ježíšovo poselství a křesťanská evangelia jsou židovské knihy. Evangelium, jak Baeck říká, je židovská kniha, jelikož »čistý vzduch, který ji naplňuje a který dýchá, je Písmo svaté, protože v něm působí pouze židovský duch. Protože v něm zaznívá židovská víra a židovská naděje, židovský zármutek a židovské utrpení, židovské vědění a židovské očekávání – jde o židovskou knihu uprostřed židovských knih. Judaismus jej nesmí přejít, nesmí jej podceňovat, ani se ho chtít zříct. Zde má judaismus pochopit a poznat sám sebe.«

Judaismus
a křesťanství

Kvůli příbuznosti judaismu a křesťanství nemusí být silná rivalita překvapující. V dějinách křesťanského západu však vedla velmi často k hrozným a krvavým následkům, naposledy v éře národního socialismu. Vzdělaná veřejnost si toho je dnes vědoma právě tak jako osvícení duchovní obou křesťanských vyznání. Při zpětném pohledu na *šoa* a spoluvinu křesťanských církví jako institucí se dnes bádá, vyučuje a káže jinak – citlivěji, s větším historickým vědomím a s větším záběrem.

Avšak stále se ještě v kázáních, teologických výkladech a také ve veřejných diskusích, přes všechnu dobrou vůli, najdou zděděné předsudky, ve kterých neblahé dějiny antisemitismu stále pokračují. Judaismus je chápán jako starozákonní víra s principy typu »oko za oko, zub za zub« a také jako »náboženství msty«. Na tomto pozadí je judaismus pokládán za náboženství, které nezná víru v Boží milosrdenství, a proto své vyznavače uvádí do stavu neurotického jednání. Je tudíž považován za »náboženství strachu«, za tvrdé náboženství zákona, na rozdíl od křesťanského evangelia milosrdenství. Židovství prý zná spravedlivého Boha pomsty, ale ne Boha milosrdenství a odpuštění. Tím se jeví jako »náboženství zákona«. Podle těchto předsudků musí být důsledkem přesného až úzkostlivého dodržování mnohdy nesrozumitelných příkazů strach. Proto je judaismus chápán jako náboženství bez niterného obsahu, jež působí jako víra plná prázdného ritualismu, jako »náboženství tradic a zvyků«.

K tomu se přidává židovské sebevědomí Bohem vyvoleného národa, které nežidé vnímali odjakživa s podezřením. Židé jsou považováni za národ živený arogantním přesvědčením o vlastním vyvolení. Judaismus tak vypadá jako domyšlivá a vychloubačná víra, jež přináší Boží zaslíbení především svým vyznavačům. Lidé v něm vidí náboženství, k němuž je příslušnost rasově podmíněna, a vzniká pouze tím, že se člověk narodí jako Žid. Judaismus je tudíž považován za »náboženství rasové povýšenosti«. Tomu prý odpovídá extrémní diskriminace v rámci židovského společenství, judaismus je představován jako náboženství, kde jsou ženy vědomě utlačovány, a je tedy »patriarchálním náboženstvím«. Víra ve vlastní vyvolení, patriarchát a lpění na světských příslibech, jako je sociální spravedlnost nebo biblické zaslíbení země, vtiskují judaismu dvojí strukturu, která pomáhá vytvářet národ. Tato struktura je zvláště vhodná k přijetí extrémistických pravicových a levicových ideologií, a proto může přejít v »utopistické nebo nacionalistické náboženství«. Nicméně ani to neuciniло Židy šťastnými. Z tohoto pohledu se juda-

ismus jeví jako »náboženství touhy«, jako víra, která je plná zaslíbení, ale nezná žádné naplnění.

Předkládaný úvod do judaismu je míněn jako úvod do židovského náboženství, jenž přibližuje ducha judaismu a jeho zbožnost prostřednictvím liturgických textů a modliteb. Tato kniha také jasně ukazuje, že judaismus nepředstavuje přenesenou víru Židů žijících v době antiky, respektive Prvního a Druhého chrámu, do současnosti, což je názor většiny lidí. Židovské náboženství ve svých současných podobách, od ultraortodoxní až po liberální, je rabínský judaismus, který vznikl současně s křesťanstvím nebo krátce po něm.

Jako úvod do židovského náboženství nemůže tato kniha nahradit úvod do dějin Židů, židovské kultury a civilizace, třebaže v judaismu jsou víra a příslušnost k etniku dvě věci, které spolu souvisí více než v kterémkoli jiném náboženství. Tento úvod ukáže, *proč* tomu tak z teologického hlediska je. Ale *jak* se tato jednota historicky a kulturně přes dva tisíce let rozvíjela, musí zůstat vyhrazeno pro jiný výklad.

Vymezení náboženství

»Všichni Židé jsou sionisté«

**Rozporuplná jednota víry, národa,
náboženství a státu**

Náboženství, lid
a kultura

Následující výklad judaismu jako náboženství, národa a kultury v jeho mnohotvárnosti se může týkat pouze moderního judaismu, který se vyvíjel v době mezi osvícenstvím a sionismem na podkladě středověké, tradiční společnosti. V ní ještě neexistovalo oddělení náboženství a příslušnosti k národu, navíc náboženství tehdy nebylo chápáno jako osobní záležitost. Ve svém popisu vývoje se zaměřím především na líčení dějin Židů v německých zemích.

V období přechodu k moderní společnosti žili Židé západní a střední Evropy až na výjimky většinou jako průměrně vzdělaní a často ekonomicky znevýhodnění lidé, kteří nacházeli smysl své existence v životě podle Tóry. Dodržovali příkazy a náboženské zákony, jejichž původ od Boha si potvrzovali v každodenním životě. Procesy duchovní obnovy, které znepokojovaly křesťanský svět od renesance po reformaci, zpočátku mívaly Židy žijící pod vedením rabínů ve více nebo méně uzavřených společenstvích. Jen málokterí z nich (např. obchodníci nebo finanční správci, kteří žili mimo zdi ghetta) se dostali do kontaktu se světskou filozofií a vědou.

Podstatným impulzem pro vznik židovského osvícenství (hebrejsky *haskala*) byla nevole Židů kvůli jejich postavení mimo společnost a nově získaná možnost ji filozoficky vyjádřit. *Haskala*, výraz pocházející z hebrejského slova *sechel* (»rozum«), sledovala dvojí program: vybudovat vztah Židů k Židům a Židů k nežidům v okolní společnosti. Program osvícení Židů vůči jejich okolí je chtěl učinit rovnocennými a rovnoprávními členy občanské společnosti. Druhým úkolem bylo nové teologicko-náboženské pojetí judaismu v něm samém.

Haskala – židovské osvícenství

Tak se mělo za prvé ukázat, že příkazy víry nevedou ke konfliktu s běžnými občanskými povinnostmi, a za druhé prokázat, že kontinuita pravidel života podle Tóry není v rozporu s rozumem. V životě a díle Mosese Mendelssohna, který chtěl jako ortodoxní Žid založit náboženství na rozumu, doznal tento postoj svého nejvznešenějšího vyjádření, a to již dlouhou dobu před sekularizací. Tento populární osvícenský filozof, který působil v Berlíně, se znal s Immanuellem Kantem a byl blízkým přítelem Lessinga. Vlastní židovskou víru pokládal za vzor vyšší morálky, která ovšem nebyla v rozmanitých židovských obřadech rozpoznána. Tento nedostatek vyřešil Mendelssohn ve své knize *Jerusalem* (Jeruzalém) z roku 1783 tvrzením, že Tóra zjevená na Sinaji není ani tak zjevením víry, jako spíše ustanovením světského zákona. Judaismus neobsahuje nic jiného než základ, který má každé náboženství postavené na rozumu: všeobecné morální zásady.

Mendelssohnova filosofie a její další vývoj v době působení jeho žáků umožnily Židům v křesťansko-občanských společnostech na jedné straně víru v Bohem zjevené mravní a rozumové jádro Tóry a na straně druhé poslušnost vůči zákonům země, ve které žili. To ostatně žádali rabíni již v pozdní antice. Reformní judaismus navazující na Mendelssohna a jeho žáky se nakonec v průběhu staletí zredukoval na několik morálních principů a již nechápal židovskou víru jako Bohem chtěnou, nýbrž jako vynucenou danými

Reformovaný judaismus a »etický monoteismus«

historickými poměry. Tím, že byl Bůh Židů a celého lidstva zbaven svého konkrétního kontextu v židovských dějinách země Izrael, se změnil z osobního Boha na v podstatě neosobní morální princip, který bývá obvykle označován jako »etický monoteismus«.

Moderní ortodoxie

Očekávaný odpor proti tomuto pojetí se objevil v náboženských směrech dnes označovaných za neoortodoxní (oprava překladatele). Ty nepředstavují původní judaismus, ale ve své podstatě nejsou ani tak moderní jako reformní judaismus. Moderní ortodoxii lze označit za reakci odporu vůči *haskale*. Vznikla pod ochranou politické moci v Prusku a Rakousku, tedy v reakčních státech, které porazily revoluční napoleonskou Francii.

Podstata reformního judaismu

Při zpětném pohledu je zřejmé, že reformní judaismus díky občansko-emancipačním a asimilačním podnětům převzal své teologické myšlení ani ne tak z Písma samotného, jako spíše z osvícenské filozofie a vznikajících věd orientovaných na historii. Jeho liturgie byla v podstatě převzata z protestantismu, založeném na estetice a důstojnosti. Největší význam měly liturgické změny: recitace mnohých modliteb v souladu s *halachou* v řeči příslušné země, hra na varhany, přenesení místa, odkud se čte Tóra, ze středu synagogy do jejího čela a také nový název pro synagogu. Ortodoxie se oproti tomu vzdala povznášející hry na hudební nástroje, ne kvůli zákazu práce ve sváteční den, ale spíše kvůli smutku nad zničením Chrámu, ve kterém měla hra na hudební nástroje důležitou roli. Tím, že reformní judaismus již neumožňoval předčítat z Tóry ze středu společenství, ale z jeho čela, se připojil k protestantskému dohledu duchovních nad hlásaným slovem a jeho odcizení od společenství. Modlitebny nazýval *temply* (německy »chrám«), a ne synagogy. Tím dával najevo své zakotvení v diaspoře a odmítnutí návratu na Sijón a znovuvybudování Chrámu. Modlitby vyjadřující touhu po izraelské zemi a po návratu do ní se jevily jako neslučitelné se ži-

Halacha je soubor nábožensko-právních předpisů, závazná tradice a zákon, židovské náboženské právo.

votem plně integrovaného občana státu. Dalo by se říci, že reformní judaismus vzniknul jako všeobecné vyznání občanů jednotlivých národních států, které bylo podepřeno prorockými spisy.

Konzervativní judaismus založený rabínem Zachariase Frankelem se pokusil o střední cestu mezi ortodoxií a reformou. V podstatě se držel tradice, kterou měnil pouze tehdy, pokud si to dobové okolnosti vyžádaly. Tedy stejně, jako to činil rabínský judaismus. Například v USA dovolil konzervativní judaismus v sobotu jízdu autem, protože na rozsáhlých předměstích bylo důležitější dostat se do vzdálených synagog, než zůstat doma. V tomto případě by striktní dodržování příkazů zabránilo možnosti účasti na čtení z Tóry a společných modlitbách. Konzervativní judaismus také umožnil ordinaci žen na rabínky a kantorky, neprovedl to ale ve smyslu prorocko-morálního naplnění, nýbrž na základě přesně vyozených *halachických* zdůvodnění.

Konzervativní
judaismus

**Zacharias Frankel (1801–1875)
byl od roku 1854 ředitelem
Židovského teologického se-
mináře ve Vratislavi.**

Jak aktuální je původní reformní judaismus dnes? Po revoluci roku 1848 se mnozí demokraticky smýšlející rabíni přestěhovali do USA. Zde se reformní judaismus stal na následujících 150 let zdaleka nejpočetnějším proudem amerického judaismu. V duchu tradice německých reformních Židů zastávali přívrženci reformy v USA pohled na judaismus jako na čistou konfesi, čímž se dostali do rozporu se sionismem. Později, v roce 1967 (po tzv. šestidenní válce), upustily oficiální organizace reformních Židů v USA od kritického postoje ke Státu Izrael a k sionismu. V Jeruzalémě byla zřízena pobočka *Hebrew Union College*, jejímž cílem byl posun v teologii orientované na diasporu.

Dnešní reformní
judaismus

Již němečtí židovští teologové dvacátých let minulého století – Baeck, Rosenzweig a Buber – korigovali tento čistě konfesní pohled. Trvalo však dlouho, než si jejich učení našlo

cestu do teologie reformního judaismu. Reformní judaismus se začal na základě svého základního zaměření na liturgii jako první židovské hnutí zabývat převratnou otázkou emancipace žen v rámci bohoslužby, jejich zrovnoprávněním při ordinaci na rabínky a jmenováním do kantorského úřadu. Tento problém začalo později s námahou řešit i konzervativní hnutí, které setrvalo při řešení otázky emancipace žen v liturgii více v rámci výkladu náboženského práva.

Historičnost tradice

Při porovnání reformy a ortodoxie vyvstává důležitá otázka historičnosti židovské tradice. Zatímco reforma se při své relativní modernosti paradoxně příliš neprezentuje jako historicky konečná, moderní ortodoxie (možná proti své vůli, ale v souladu s biblickými zdroji) akceptuje vlastní specifika a historičnost včetně některých ničivých důsledků vědomého fundamentalismu. Německá neoortodoxie, ovlivněná Samsonelem Rafaelem Hirschem, zkoušela uvést myšlenku trvale platného zjevení do souladu se zčásti zmodernizovaným způsobem kulturního života. Přes mnoho pokusů o nalezení shody nebyla neoortodoxie dodnes schopna tento spor urovnat.

Dne 19. dubna 1927 napsal Franz Rosenzweig, který onemocněl nevléčitelnou svalovou atrofií, svému bratranci Hansi Ehrenbergovi, jenž roku 1909 konvertoval k protestantství, jeden ze svých posledních dopisů. Rosenzweig, který dlouho lpěl na národním, ale nesionistickém sebepochopení judaismu, zůstal navzdory několika pokusům o konverzi Židem. Ve svém dopise se snažil Ehrenbergovi vysvětlit smysl sionismu na příkladu náboženského socialismu: »Sionismus si můžeš představit na významu, jaký má socialismus pro církev. Sociální demokrat, i když nepatří mezi náboženské socialisty nebo je ateista, je pro uskutečnění Božího království církvi důležitější než věřící, dokonce i než několik opravdových věřících. Nehledě na obrovský dav zčásti nebo úplně hostejných lidí. Podobně je tomu s významem sionismu pro judaismus.«

Sionismus ve východní a západní Evropě reagoval různým způsobem na moderní antisemitismus a po krizi asimilace vyprovokoval nový pokus o sebepochopení judaismu. Židé již nebyli považováni za příslušníky náboženství, ale za členy celosvětově pronásledovaného etnika, jež vidělo záruku své identity a fyzického bezpečí ve vzniku národního státu s vlastním územím.

Sionismus

Původně měl být sionismus podle svého zakladatele Theodora Herzla široce pojatým filantropickým počinem, jehož úkolem bylo přispět k záchraně ohrožených Židů pomocí vytvoření židovského národního státu. Tento projekt si dal za cíl založit stát a nábožensky zakotvit židovské etnikum na území biblického Izraele. Po *šoa* a založení Státu Izrael se vůbec poprvé vzmohlo národní a státní uvědomění, což mělo pro judaismus veliký význam. Od působení Theodora Herzla uběhlo více než sto let a od založení Státu Izrael více než padesát let. O tom, že se podařilo spojit Židy na celém světě z mnoha středověkých společností, etnických skupin a duchovních hnutí takřka v jeden moderní národ, nelze pochybovat.

V současné době převládají tři typické koncepty židovské identity. V jakém poměru jsou dnes rozšířeny a zastoupeny mezi 14 miliony Židy, je otázkou pro empirickou sociologii judaismu, kterou zde nebudu rozvádět. Je nutno rozlišovat:

Tři koncepty identity

1. Liberálně-konfesní koncept, podle něhož mají Židé sice vlastní etnickou identitu, ale jako občané světových států dodržují praxi moderního etnicko-monoteistického náboženství v různých ortodoxních, konzervativních a liberálních formách. Tento koncept je založen na Bibli a Talmudu.

Liberálně-konfesní koncept

2. Etnicko-náboženský koncept, podle něhož mají Židé žít jako národ povoláný ke službě Bohu a důvěřovat v jeho příslib, že budou obývat zaslíbenou zemi Izrael. Vzhledem ke katastrofám v dějinách 20. století se mají snažit zvláště o to, aby plnili Boží nařízení. Židovský stát má vycházet z Tóry.

Etnicko-náboženský koncept

Etnicko-laický
koncept

3. Etnicko-laický koncept, podle něhož jsou Židé v důsledku dějin 20. století (především následkem *šoa*) bráni jako jeden národ, ať už chtějí, nebo ne. Geografickým a výhledově také demografickým centrem židovského národa je laický Stát Izrael.

Uvedená pojetí mají rozdílný význam v Izraeli, USA, Evropě, Latinské Americe nebo jinde na světě. Především druhý, etnicko-náboženský koncept vyvolává u židovských společností žijících mimo Stát Izrael nové debaty o pojetí judaismu. O jaké problémy jde, se dá zřetelně ukázat na historicky zastaralém konceptu identity Franze Rosenzweiga.

Rosenzweig byl v roce 1921 přesvědčen, že Židé nemají, na rozdíl od všech ostatních národů, ani území, ani společný jazyk, ani schopnost vést válku. V počátcích své národní existence vše měli, ale později při zničení jeruzalémského Chrámu to ztratili. Od té doby žil židovský národ pouze v uzavřeném časovém prostoru liturgického roku, bez území, jazyka a válek. Svou další existenci v čase si Židé zajistili biblickým »plodte a množte se« (Gn 1,28 – pozn. překladatele), tedy jak to Rosenzweig vyjádřil »silou krve«. Život v liturgickém roce a v rodinné kontinuitě vylučoval Židy z historie ostatních národů a také ze světových dějin, které byly podle jeho přesvědčení ovlivněny křesťanstvím a jeho vykupitelským misijním charakterem.

Návrat do historie

Šoa poukázalo na pomíjivost »věčného národa«, jak Rosenzweig Židy nazýval, zatímco založení Státu Izrael navrátilo alespoň části židovského národa jeho dějinnost, společnou řeč a schopnost vést války. Rosenzweig by se dnes musel zabývat otázkou, proč má národ opět svou vlastní zemi a zda lze Židy nazývat »věčným národem«, když byli téměř úplně vyhlazeni. V důsledku *šoa* a založení Státu Izrael byl židovský národ vytržen ze svého dosavadního způsobu bytí, spočívajícího na důvěře ve stále se tvořící věčnost skrze plození a víru, a upadl do dvou jiných způsobů existence. Ještě ve třetí generaci po *šoa* žijí Židé ve strachu, šoku a smutku z minulosti. Židovská

existence ve velké části světa dnes vyplývá z vnímání se jako etnika, které bylo před nedávnem vystaveno genocidě a dnes žije v neustálé obavě o další existenci svého státního centra, jíž podřizuje všechno ostatní.

Po naplnění sionistické myšlenky založením Státu Izrael se judaismus z kulturního hlediska nachází ve fázi tzv. postsionismu, přestože trvá jeho ohrožení. Postsionismus je kulturní citění v Izraeli a v diaspoře, více nebo méně otevřené a připravené přihlásit se ke kulturním, nikoliv územním kořenům judaismu. Zejména k hebrejskému jazyku, který se v protikladu ke křehkosti různých forem politických, etnických a národních organizací osvědčil jako pravé zázemí Židů. Izraelská autorka Ceruja Šalev cituje ve svých zcela apolitických románech na rozhodujících místech (konkrétně tam, kde jde o intimní vztah mezi mužem a ženou) dlouhé pasáže z Bible a žalmů, případně si připomíná jejich četbu. Dalším příkladem je historička Fanja Oz-Zalberger působící dlouhou dobu v Berlíně, která přemýšlí o skutečných důvodech života Izraelců v zahraničí. Je zřejmé, že země a Stát Izrael ztrácejí na duchovním významu, a to i v očích vlastních židovských občanů. Postsionismus představuje dnes z duchovního a politického hlediska pro židovské obyvatelstvo Izraele a v dohledné budoucnosti i pro Židy v diaspoře pozvolný odklon od pozornosti upřené na izraelskou zemi jako na prospěšné státní a ekonomické území.

Postsionismus

Když byl úkol sionismu naplněn založením Státu Izrael, začal se judaismus projevovat ve své etnické a konfesně orientované všednodenní zbožnosti tak, že se začal odvracet od národa, státu a území. Dnes se opět přiklání k důrazům rabínského judaismu: k Tóře předané Bohem jako způsobu života; *»ašer natan lanu torat emet ve-chajej olam nata be-to-chenu«* (»jenž jsi nám dal Tóru pravdy a věčný život jsi vsadil vprostřed nás«), jak zní požehnání recitované po přečtení úryvku z Tóry.